

LÅNGSERUDS KYRKOGÅRD

Fastighetsbeteckning: Långserud Kyrkebol 2:1, 1:8

ALLMÄN BESKRIVNING OCH HISTORIK

Långserud socken är den största i Säffle kommun och ligger i den västra utkanten av slättnområdet vid Vänern, nordväst om Säffle. En av de viktigaste vägarna mellan Sverige och Norge har länge löpt genom socknen och förbundit den med omvärlden. Långserud är historiskt en småbrukarbygd där jorden och skogen varit viktiga inkomstkällor. Också järnbruk, pappersmassafabrik och andra industrier har varit betydelsefulla.

Kyrkoanläggningen ligger knappt tre mil nordväst om Säffle, intill Backaälven, som går mellan sjöarna Aspen och Lången. Platsen präglas av Backaälvens forsande vatten i öster och Aspens stilla vatten i väster. Tidigare fanns det en vattendrivna kvarn och såg i öster. En liten kraftstation och några andra mindre byggnader som kan kopplas till dammen vid älven finns bevarade. Söder om kyrkogården går landsvägen och på

Befolkningsutveckling i Långserud socken

1805: 1706 invånare, 1865: 3328 invånare, 1950: 1362 invånare.

Gravskick och antal begravningar

På kyrkogården finns urngravar, kistgravar och en minneslund. De senaste åren har som mest 20 gravsättningar skett per år på kyrkogården.

dess andra sida finns församlingshemmet. I väster och norr gränsar kyrkogården till gården mot sjön Aspen och i öster mot Backaälven. Prästgården, nu i privat ägo, ligger ca 500 meter österut och en före detta klockaregård ligger 500 meter åt sydost.

Kyrkogårdens historik

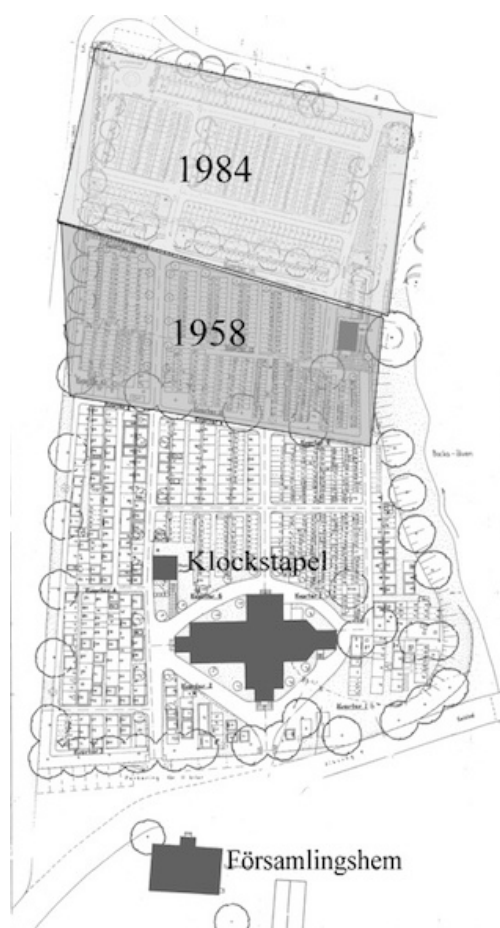
Långseruds kyrka har medeltida ursprung. En dopfont från 1200-talets början antyder att kyrkan funnits här senast vid denna tid. Den nuvarande kyrkan byggdes till med korsarmar på 1720-talet och förlängdes åt väster 1770.

Kyrkogårdens tillkomst bör också kunna hänföras till medeltiden, men det finns få äldre arkivhandlingar som berättar om kyrkogården. Från 1700-talet finns flera skriftliga källor om kyrkogården där man kan läsa att kyrkogården omgavs av en träbalk som ofta krävde reparationer, vilket det klagades på. 1745 byggde nämndemannen Erik Andersson i Ed och Hans Ersson i Byn två nya porthus i trä.

År 1771 diskuterades kyrkogårdens utvidgning, men utvidgningen dröjde till 1780-talet och i samband med det uppfördes nya balkar runt kyrkogården. 1821 beslutades det att kyrkobalken skulle tas ned och ersättas av stenmur, ett arbete som utfördes av murarmästaren Lars Nilsson i Bråten. Kyrkogården utvidgades samtidigt åt söder och öster och ett par nya järngrindar samt grindstolpar i sten införskaffades istället för det tidigare porthuset i söder. Snart var emellertid kyrkogården åter för liten och på 1830-talet köpte församlingen mark till en helt ny kyrkogård. Den kyrkogården anlades dock aldrig, utan istället köptes en remsa mark norr om kyrkogården som utvidgningen skedde på. Muren kring den nya delen stod klar år 1845.

År 1890 skedde den första försäljningen av gravplats till enskilda, till Olof Peterson i Guterud. Gravplatsen ligger i kvarter 1, där en senare tillkommen gravsten över familjen Peterson nu står. Samma år beslutades det att man skulle få köpa enskilda gravplatser på den del av kyrkogården som ligger längs landsvägen. Endast dubbelgravar såldes, "halva gravar säljas icke".

På 1890-talet utvidgades kyrkogården, bårhuset flyttades och klockstapeln renoverades. Kyrkogården grusades också vid denna period.

Karta från 1859, före utvidgningarna norrut på 1890- och 1950-talen.
Karta från Lantmäteriet.

Karta från 1859, före utvidgningarna norrut på 1890- och 1950-talen.
Karta från Lantmäteriet.

Lindarna på kyrkogården ska ha planterats 1907 som en gåva från grosshandlare Axel H. Ågren i Göteborg. 1914 byggdes en ny klockstapel som kopia av den tidigare som var uppförd på 1740-talet.

Kyrkogården utvidgades norrut år 1958 med kvarteren 12-14. Trädgårdsarkitekt Samuel Kaldén ansvarade för utvidgningen som fick en tidstypisk gestaltning. Han ville att de nya kvarteren skulle skapa ett rum tillsammans med den äldre delen av kyrkogården och gav samtidigt den äldre kyrkogårdsdelen en mer grönskande karaktär. I de nytillkomna kvarteren förbjöds stenramar. Ett nytt bårhus uppfördes på 1950-talet, ritat av arkitekten Conny Nyquist.

1984 tillkom kvarteren 15-20 i norr och minneslunden anlades på 1990-talet.

KYRKOGRÅRDEN IDAG

Kyrkogården har en nästintill rektangulär form och sträcker sig till största delen norr om kyrkan. Marken sluttar från väster mot öster och norr. Kyrkogårdens äldsta delar ligger direkt söder, öster och väster om kyrkan. De omgärdas av en kallmurad stödmur i söder och väster. I öster utgör en slänt mot älven naturlig gräns. Här finns också ett trästaket. Häck omgärdar den senast tillkomna delen av kyrkogården.

Parkeringsplats finns utanför kyrkogården i söder och två ingångar finns i söder. Båda har svartmålade gjutjärnsgrindar med olika utformning. Den ena har geometriska former och klassicistiska dekorinslag som liljor medan den andra har enklare utformning. I norr finns ingångar till minneslunden och kyrkogårdens nordöstra del.

Gångarna är grusbelagda och dragna i rutnätsmönster mellan kvarteren. Plattgångar finns i några kvarter.

På en liten gräsyta vid klockstapelns södra sida står fyra smidda järnkors som är ditflyttade från sina ursprungliga platser. Ett av dem är från 1700-talet och de andra från 1800-talets början. Här står även en odaterad ringkorsformad gravsten av 1600-talstyp.

Kvarter

Kyrkogården är indelad i 20 kvarter. De äldsta delarna ligger närmast kyrkan i söder och utvidgningarna har skett norrut.

Kvarter 1 sträcker sig runt kyrkan i söder och öster. I kvarteret finns flera gravvårdar från 1800-talets senare hälft och några äldre än så. Här finns några häckomgärdade gravvårdar och grusgravar. I kvarterets norra del finns gravvårdar från 1900-talets mitt och framåt. Här vilar bland andra gjuteriägaren J. P. Nygren, som avled 1893, under ett vackert gjutjärnskors med lång inskription och flera symboler. Här finns också Mauritz Hellbergs gravplats. Hellberg var redaktör för Karlstads-Tidningen och liberal politiker.

Kvarter 2 är ett litet, triangelformat kvarter som ligger strax sydväst om kyrkan. Här finns ett fåtal gravvårdar från slutet av 1800-talet och ett flertal från tidigt 1900-tal. Flera högresta stenar och grusgravar finns.

Kvarter 3 är ett litet kvarter som ligger i kyrkogårdens sydvästra hörn. Flera gravvårdar är från tidigt 1900-tal med tidstypisk utformning. En gravvård med smidesstaket finns. Genom kvarteret leder plattgångar.

Kvarter 4 ligger väster om kyrkan. Här finns många gravvårdar från 1910- och 1920-talen men också äldre och yngre gravvårdar. Här finns flera högresta gravstenar och grusgravar, samt någon häckomgärdad gravvård och några med staket.

Kvarter 5 ligger nordväst om kyrkan med utsikt över Aspen. Många av gravvårdarna här är från 1920-1940-talen.

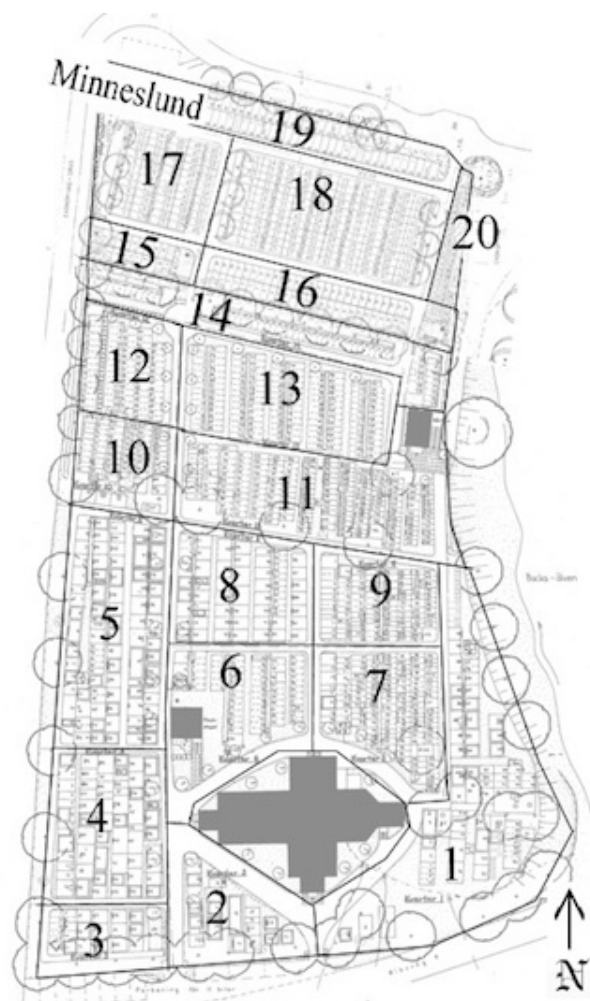
Kvarter 6 ligger strax nordväst om kyrkan. De flesta av gravvårdarna är från 1960- och 1970-talen och är tidstypiskt breda och låga. Här finns höga rygghäckar av måbär och gräsytorna mellan gravraderna är breda. Några få äldre gravvårdar från 1900-talets början finns också här.

Kvarter 7, 9 och 11 ligger norr om kyrkan och är de före detta allmänna kvarteren på kyrkogården. Kvarteren har, trots nyttillkomna gravvårdar, kvar karaktären av allmänna kvarter, med många små gravvårdar från 1920- till 1960-talet. Några träkors finns bevarade, vilket är ovanligt på kyrkogårdarna i kommunen.

Kvarter 8 har samma karaktär som kvarter 6, med höga rygghäckar i måbär och breda, låga gravstenar. De flesta gravvårdar är från 1940-talet och framåt, men någon enstaka äldre finns.

Kvarter 10 är ett litet kvarter längs kyrkogårdens västra kant. Här finns flera små och låga gravvårdar från 1920-talet. Raderna skiljs åt av låga måbärsrygghäckar.

Kvarter 12 -14 tillkom på 1950-talet, vilket syns då de flesta gravvårdar är från 1950-1970-talen. I kvarter 13 skiljs raderna åt av låga måbärsrygghäckar.

Gravvårdar i kvarter 3.

Gravstenar från sent 1800-tal och tidigt 1900-tal i kvarter 1.

Kvarter 15-20 tillkom på 1980-talet och denna del av kyrkogården skiljs från de äldre delarna av en häck i väst-östlig riktning. I kvarteren finns ännu mycket ledig plats för framtida gravar. Raderna skiljs åt av rygghäckar av måbär. De flesta gravstenar är låga och breda. Här finns också naturstenar och gravstenar med något mer individuell utformning och friare former, typiskt för sent 1900-tal och tidigt 2000-tal.

Minneslunden, ritad av Gudrun Eldh, anlades under 1990-talet i kyrkogårdens nordvästra hörn. Den har en cirkulär form med en cirkelformad plantering i mitten, två bänkar och en gång med vit sjösten på marken. Ett kors i sten gjort av konstnären Börje Wahlström smyckar platsen. Besökaren har utsikt över sjön Aspen och här finns blandad vegetation med rönn, körsbärsträd, tuja och rhododendron med mera. För dem som inte vill ha ett fullt så anonymt gravskick som minneslund, finns en plats för namnbrickor i metall över de som är gravsatta på platsen.

Träkors

Långseruds kyrkogård är den i Säffle kyrkliga samfällighet där det finns flest träkors. På grund av materialets förgänglighet har träkors försvunnit från kyrkogården eller bytts ut mot nya. Även de träkors som är utbytta i senare tid bör bevaras för att visa på traditionen med träkors, framförallt i de allmänna gravkvarteren.

Inskriptioner och titlar

Den vanligast förekommande titeln på gravstenarna på kyrkogården är hemmansägare. På äldre gravstenar finns bland annat titlarna färgaren, gjuteriägaren, handlanden och fru. Andra titlar är musikfanjunkaren, trotjänarinnan, spelmanen, frälsningsofficeren, disponent och sjökaptan.

Vegetation

Kyrkogården omgärdas av en trädkrans som kring de äldre delarna i söder utgörs av lind, kastanj, ask, alm och al. Kring den del av kyrkogården som tillkom på 1950-talet växer lind och kring de senast tillkomna kvarteren bland annat oxel och rönn.

Innanför stödmuren i norr, öster och väster växer oxbärshäck. Flera kvarter karaktäriseras av kvarters- och rygghäckar, vilket var typiska inslag för den tid då de tillkom. I de äldsta kvarteren omgärdas enkla gravvårdar av häck, främst måbär.

Byggnader

På kyrkogården finns utöver kyrkan en klockstapel och ett bårhus. Den timrade kyrkan har en barockinspirerad korsformad plan. Fasaderna är spånklädda och faluröda. Taket med valmade gavlar är spån-

täckt och tjärat. Fönster, omfattningar och portar är vitmålade. I söder, väster och norr, finns takkupor under sadeltak. Entré sker från vapenhusen i väster och söder.

Strax nordväst om kyrkan ligger klockstapel, klädd med faluröda träspån och med ett spåntäckt, tjärat barockinspirerat kupoltak. Klockstapel, uppfördes 1914 som en kopia av en klockstapel från 1700-talet.

Bårhuset, uppfört på 1950-talet, ligger i öster på kyrkogården. Det är liksom de andra byggnaderna klätt med faluröda träspån och har ett valmat sadeltak med tjärade spån.

Strax utanför kyrkogården i söder ligger församlingshemmet, uppfört under 1800-talets första hälft, samt en ekonomibygnad.

Kyrkan från söder.

Kvarter 6 med rygghäckar och breda, låga gravstenar.

Övrigt

Belysning finns i form av två olika typer av armaturer, båda traditionella parkarmaturer av gaslyktmodell med svartmålade och enkelt utformade stolpar.

Bänkar finns på flera ställen på kyrkogården. Flera av dem är placerade för att ge besökaren en vacker vy över de omkringliggande miljöerna. Servicestationerna är enkelt utformade.

Intill bårhusets norra vägg står några få borttagna gravstenar. Utanför kyrkogården i öster står och ligger ett större antal borttagna gravstenar längs muren. Flera av dessa är små och från 1900-talets mitt, med enkla inskriptioner med bara förnamn. De har troligen stått i det allmänna kvarteret.

Sammanfattning av kyrkogårdens karaktär

Långseruds kyrkogård ligger i ett jordbrukslandskap, mellan sjön Aspen och Backaälven. Mycket av kyrkogårdens karaktär hänger samman med dess omgivning och läget nära vatten. Ljudbilden präglas av det forsande vattnet i öster och från kyrkogårdens västra och norra delar finns vyer över sjön Aspen.

Närheten till omkringliggande landskap och vägen som passerar är stor, då kyrkogården endast avgränsas av en stödmur och låga häckar. Trädkransen är ett viktigt inslag på kyrkogården och i kulturlandskapet, liksom de faluröda, spånklädda byggnaderna.

Kyrkogårdens utvidgningar och historiska lager är relativt tydliga, då kyrkogården har utvidgats stegvis norrut. När man vandrar från en av kyrkogårdens ingångar i söder till dess norra del kan man avläsa ideal och trender gällande gravvårdar och kyrkogårdsutformning från 1800-talet till idag. Dock finns få äldre gravvårdar bevarade. De äldsta som står på ursprunglig plats är från 1840-talet. Kyrkogårdens före detta allmänningar har kvar en del av sin karaktär då många små gravstenar och några träkors har bevarats.

LAGSKYDD

Kyrkogården är tillkommen före 1940 och skyddas därmed av kulturminneslagens 4 kap 3 § som säger att ”kyrkotomter som har tillkommit före utgången av år 1939 får inte på något väsentligt sätt ändras utan tillstånd av länsstyrelsen.” Tillstånd krävs alltid för utvidgning av tomten och för uppförande eller väsentlig ändring av byggnader, murar, portaler eller andra fasta anordningar på tomten. Detta skydd omfattar även de delar av kyrkogården som är tillkomna efter 1939. Vid frågor kring förändringar och tillstånd kontakta gärna Länsstyrelsen i Värmlands län.

ATT SÄRSKILT TÄNKA PÅ I FÖRVALTNING OCH ANVÄNDNING AV KYRKOGÅRDEN

Viktigt för helheten

- Sten- och stödmurarna av olika ålder som omger kyrkogården är ett viktigt arkitektoniskt inslag i kyrkomiljön och kulturlandskapet, och avgränsar kyrkogården både fysiskt och symboliskt från omkringliggande landskap.
- Gångsystemet med raka och till stor del rätvinkliga gångar. De gångar som är grusbelagda bör bevaras sådana.
- Planformen innehåller information om ålder och utbyggnadsfaser. Från söder till norr kan man avläsa ideal och trender gällande gravvårdar och kyrkogårdsideal från 1800-talet till idag.
- Kontakten med vattnet är viktig för platsens utsikt, platser för meditation och eftertanke samt kyrkogårdens ljusbild.
- Samtliga grusgravar bör bevaras. De bidrar till kyrkogårdens karaktär och berättar om ett vanligt sätt att utforma gravvårdar under en del av 1800- och 1900-talen. Gravplatser med häck bör också bevaras.

- Smideskors och ringkorset utanför klockstapeln som är kyrkogårdens äldsta gravvårdar.

Viktigt för de olika delarna

- Kvarter 1-5: Gravkultur från sent 1800-tal och tidigt 1900-tal som finns kvar genom högresta gravstenar, grus- och ramgravar samt gravvårdar omgärdade av staket eller häck.
- Kvarter 7, 9 och 11: Karaktären av allmänning som har ett socialhistoriskt värde och berättar om den tidigare indelningen mellan allmänna och köpta gravplatser på kyrkogården. Karaktären bärs upp av ett flertal små gravvårdar från 1920- till 1960-talet.
- 1950-talets kvarter med tidstypiska låga, breda gravstenar och rygghäckar.

Vegetation

- Den antagna trädvårdsplanen ska följas.
- Trädkransen är ett viktigt inslag i landskapet och avgränsar kyrkogården fysiskt och symboliskt från omgivningarna.
- Rygghäckar ger karaktär åt de kvarter där sådana finns och skapar rum på kyrkogården.
- De gravhäckar som finns utgör rumsskapande element och visar på hur gravvårdar genom tiderna har utformats i kvarter där många gravomgärdningar har tagits bort.

LÅNGSERUD KYRKOGRÅRD - MYCKET VÄRDEFULLA GRAVVÅRDAR

Återlämnade:

Gravnummer: Smideskors 1 Tillkomstår: 1737?

Urvalskriterium: Smideskors av hög ålder

Karaktäristik: Ringkors med tre vindflöjlar med inskription på den översta med årtal och initialer. Hängande löv.

Gravnummer: Smideskors 2 Tillkomstår: 1700-tal?

Urvalskriterium: Smideskors av hög ålder

Karaktäristik: Flerarmat kors med smida klot samt några hängande löv.

Gravnummer: Smideskors 3 Tillkomstår: troligtvis 1790-tal

Urvalskriterium: Smideskors av hög ålder

Karaktäristik: Ringkors med två vindflöjlar med inskription. "Anno 1792 / ALFB / År 1820 EAS".

Gravnummer: Smideskors 4 Tillkomstår: 1700-tal?

Urvalskriterium: Smideskors av hög ålder

Karaktäristik: Flerarmat kors med två smidda klot.

Gravnummer: Ringkorset vid klockstapeln Tillkomstår: 1600-talstyp

Urvalskriterium: Hög ålder

Karaktäristik: Stående sten med form av ett ringkors. Ingen synlig dekor eller inskription. Av 1600-talstyp. Flyttad från ursprunglig plats till gräsmattan utanför klockstapeln där den står tillsammans med fyra smideskors.

Ej återlämnade Mycket värdefulla gravvårdar:

Gravnummer: 12 01 11A Tillkomstår: sent 1800-tal

Urvalskriterium: Inskription, hantverksvärde

Karaktäristik: Stående sten på sockel och mellansockel. Överst dekor med ett ankare och två stjärnor. Inskription med blandade versaler och gemener: "Fär-garen Johan Beckman *21/4 1816 +7/6 1888 Församlingen reste af tack-samhet stenen". Baksidan täcks av ett stort förhöjt kors.

Gravnummer: 12 01 11D Tillkomstår: ca 1860-tal

Urvalskriterium: Material – gjutjärn, inskription

Karaktäristik: Gjutjärnskors med långa inskriptioner och rik dekor på båda sidor, bl a tro, hopp och kärlek och nedåtvända facklor. Inskription: "Här hvil-lar Gjuteriägaren J.P. Nygren från Sillingsfors (...) Djupt saknad och sörjd af maka, föräldrar, syskon och talrika vänner ..." och "Uti dina händer befaller jag min anda. Du hafver mig förlöst, Herre, du trofaste Gud ..."

Gravnummer: 12 01 12 Tillkomstår: ca 1850

Urvalskriterium: Hög ålder, inskription

Karaktäristik: Stående sten, hög och smal på sockel. Spetsig topp med "horn". Inskription är försänkt och ifylld med svart färg: "Här hvilar Handlanden O.F. Beckman Född i Wenersborg 1814 Död i Ed 1859 Min själ går fri ur dödsens dal der bojan man begrafver i himlen bland de trogne tal, umgängelse hon hafver. Säll den som är i herrans hand. Säll den som hem till fridens land från lifvets stormar hunnit".

Gravnummer: 12 01 18 Tillkomstår: ca 1900-1930

Urvalskriterium: Lokal- och personhistoriskt värde, inskription

Karaktäristik: Stående, hög och smal bautasten med asymmetrisk, spetsig topp. Inskription över sex personer med levnadsår, bl a: "Redaktören Mauritz Hell-berg *1859 +1947 ... Sekreteraren Rudolf Hellberg *1867 +1948". Längst ner: "Av tacksamma söner". Plattsättning finns i marken framför. Mauritz Hell-berg var bl a chefsredaktör för Karlstads-Tidningen och politiker.

Gravnummer: 12 01 34A Tillkomstår: ca 1897

Urvalskriterium: Material - gjutjärn

Karaktäristik: Gjutjärnskors med dekorerade ändar på korsarmarna och dekor kring korsmitten. Nederst på korset en ängel med en nedåtvänd fackla. Inskription: "Cajsa Magnell * 1809 + 1897".

Gravnummer: 12 01 38 Tillkomstår: slutet 1800-tal

Urvalskriterium: Konstnärligt värde

Karaktäristik: Stående stenkors på sockel. Korset har rätvinkliga yttre kanter med ytterligare ett kors innanför, med rundade kanter. Inskriptionen på sockeln är försänkt och förgylld: "Komminister C.A. Leufstedt Familjegrav Ps. 119".

Gravnummer: 12 01 39-40 Tillkomstår: Troligtvis förra sekelskiftet

Urvalskriterium: Konstnärligt värde, upplevelsevärde

Karaktäristik: Två liggande stenar, varav den lilla klassas som kulturhistoriskt värdefull. Det är en liten sten i vit marmor med formen av en öppen bok. Inskription: "Joh. 3:10". Har troligtvis tillhört en äldre gravvård från sent 1800-tal eller tidigt 1900-tal.

Gravnummer: 12 01 47A Tillkomstår: ca 1867

Urvalskriterium: Material – gjutjärn, inskription

Karaktäristik: Gjutjärnskors med rik dekor: tro, hopp och kärlek, nedåtvända facklor och strålar kring korsmitten. Inskription: "Här under hvilar Fru Anna Margaretha Groth Född Frykblom den 2/11 1819 Död den 14/12 1867 Samt dess barn Anna Josephina Född 1842 Död 1847 Pontus Leonard född 1845 Död 1847. Hjalmar Magnus ... Nanny Gustafva ... Sv:Ps 482 v:6".

Gravnummer: 12 01 47 B Tillkomstår: ca tidigt 1900-tal samt 1948

Urvalskriterium: Miljöskapande och konstnärligt värde

Karaktäristik: Grupp med tre gravvårdar tillhörande samma släkt. De omgärdas av häck. En stående och en liggande sten. Den stående är ett litet vitt marmorkors på granitsockel med inskriptionen: "Sven Renström". Liggande stenen framför har bl a inskription "Hovrättsrådet Anders Renström *1868 +1948".

Gravnummer: 12 01 47 C Tillkomstår: ca 1878

Urvalskriterium: Miljöskapande och konstnärligt värde

Karaktäristik: Grupp med tre gravvårdar tillhörande samma släkt. De omgärdas av häck. Gravsten formad som ett kors på sockel. Inskription på sockel: "August Renström *1811 +1878 Sofia(?) Renström *1836 +1932".

Gravnummer: 12 01 47 D Tillkomstår: 1860-70-tal

Urvalskriterium: Konstnärligt och miljöskapande värde

Karaktäristik: Grupp med tre gravvårdar tillhörande samma släkt. De omgärdas av häck. En stående sten med en liggande framför. Den stående stenen har form som en natursten med dekor av rankor med murgröna. En infälld sten i form av en uppslagen bok med inskriptionen: "Carl. P. Groth F. 1803 D. 1873 Anna C. Groth F. 1806 D. 1866".

Gravnummer: 12 02 18 Tillkomstår: 1896

Urvalskriterium: Samhälls/socialhistoriskt värde genom inskription

Karaktäristik: Liten, stående hög och smal sten med spetsig topp. Inskription: "Fru Sara Kjellberg *1821 +1896".

Gravnummer: 12 03 10 Tillkomstår: 1920-30-tal

Urvalskriterium: Tidstypisk

Karaktäristik: Liten, stående sten i svart granit med rundad topp. Dekor med blomma och blad samt texten "Vila i frid". Inskription: "Kajsa Andersson Björnsby *1832 +1920 Sonen Erik Jan Andersson *1884 +1931". En mindre variant av de tidstypiska gravvårdarna i polerad, svart granit.

Gravnummer: 12 03 18 Tillkomstår: 1912-1913

Urvalskriterium: Tidstypisk, miljöskapande värde

Karaktäristik: Bautasten med asymmetrisk topp. Inskription i en polerad, förhöjd yta med ett kors över. Inskription: "Märta och Nils Pettersson Rudsby 1860-1912 1843-1913 Ädla i liv, sälla i död, kära i minne."

Gravnummer: 12 03 24 Tillkomstår: Staket tidigt 1900-tal

Urvalskriterium: Material –smidesjärn, miljöskapande värde

Karaktäristik: Gravvård med smidesstaket och en stående gravsten. Staketet är troligtvis tillkommet under tidigt 1900-tal och gravstenen på 1940-talet. Endast staketet klassas som kulturhistoriskt värdefullt. Ett av få staket på kyrkogården och stort miljöskapande värde genom sitt läge.

Gravnummer: 12 04 30 Tillkomstår: 1920-tal

Urvalskriterium: Konstnärligt värde, inskription

Karaktäristik: Stående, hög och smal sten. Tidigare har en stenram funnits. Överst på stenen dekor med nationalromantisk stil och motiv: grankvistar och kotte. Inskription: "Disponent Erland Bryntessons Sillingsfors Familjegrav Hustrun Gustava Bryntesson *24/4 1852 +23/3 1922".

Gravnummer: 12 04 32 Tillkomstår: 1910-tal

Urvalskriterium: Material - kätting, miljöskapande värde, tidstypisk

Karaktäristik: Grusgrav med stenram med hörnstolpar med kätting emellan. En stående, hög och smal sten på hög sockel. Polerad dekor med en stjärna och bladkvistar. Försänkt och förgylld inskription på en polerad yta: "J.J. Börjessons Essbjörbyn Familjegrav Ps. 452".

Gravnummer: 12 05 8 och 12 05 9 Tillkomstår: 1940-tal

Urvalskriterium: Inskription, miljöskapande och konstnärligt värde

Karaktäristik: Två grusgravar intill varandra med likadant utformade gravstenar. De stående stenarna är grovhuggna med asymmetriska toppar. På framsidan ett tempelparti med släta ytor. Titeln "Sjökapten" och orten "Björktjärn" på båda stenarna.

Gravnummer: 12 05 53 Tillkomstår: 1920-30-tal

Urvalskriterium: Hantverksvärde, miljöskapande värde, inskription

Karaktäristik: Grusgrav med en stående sten med huggen dekor med voluter, vingar, ett kors på snedden med blommor runt. Inskription på stenens nedre del: "Hemmansäg. J. A. Jakobsson Enemon Familjegrav".

Gravnummer: 12 06 56-57 Tillkomstår: 1961

Urvalskriterium: Tidstypisk, inskription

Karaktäristik: Stående, bred och låg gravsten. Dekor med ett strålande kors.
Inskription: "Här vilar Trotjänarinnan Hilma Andersson Stora Kohlsäter *9/1 1897 +5/4 1961 Föräldrarna Anders Andersson. Hans hustru Karolina".

Gravnummer: Troligtvis 12 07 10 Tillkomstår: 1972

Urvalskriterium: Tidstypisk, inskription och dekor

Karaktäristik: Stående, bred och låg gravsten. Dekor med en viol och ett timglas i en krans. Inskription: "Spelmannen Adolf Möller *10/9 1881 +26/7 1972". Adolf Möller hette egentligen Per Adolf Johansson, men bytte namn när han kom till Amerika.

Gravnummer: 12 07 15, 51, 73, 78, 89a Tillkomstår: 1931-1945

Urvalskriterium: Representativa, socialhistoriskt och miljöskapande värde

Karaktäristik: Grupp av gravvårdar på den f d allmanningen. De är alla små och typiska för gravvårdar i allmänna kvarter. Tillsammans bidrar de till att bevara allmanningens karaktär och berätta om den sociala indelningen som fanns på kyrkogårdarna i Sverige.

Gravnummer: 12 10 64 Tillkomstår: 1965

Urvalskriterium: Tidstypisk, inskription

Karaktäristik: Stående, bred och låg gravsten, tidstypisk för andra hälften av 1900-talet. Dekor med ett kors. Inskription: "Frälsningsofficeren Emma Skoog *30/5 1873 +10/11 1965 Segrare genom Honom som älskat oss".

Gravnummer: 12 11 20a Tillkomstår: 1924

Urvalskriterium: Tidstypisk, inskription

Karaktäristik: Liten, stående sten i svart granit med rundad topp. Dekor med växtornamentik. Inskription: "Hustrun Augusta Andersson. Wiken. *4/8 1847 +8/1 1924. Ps. 484: v. 4." En mindre variant av de tidstypiska gravvårdarna i polerad, svart granit.